

Commentaar op Toespraak van Bondskanselier Schröder, München, 12 februari jl.

De passages in de toespraak van Bondskanselier Schröder ter gelegenheid van de opening van de 41ste Conferentie over Veiligheidspolitiek die aanleiding hebben gegeven tot kritische reacties, zijn:

“I believe that the transatlantic partnership must take (...) changes into consideration. And, to be honest, it does so insufficiently at present. This becomes clear when we look at the institutions which are supposed to serve this partnership. The admission of new members is proof that NATO continues to be attractive. And NATO’s presence in Afghanistan has highlighted how helpful its military organization can be in distant crises. *However, it is no longer the primary venue where transatlantic partners discuss and coordinate strategies* (cursivering toegevoegd).

The same applies to the dialogue between the European Union and the United States which in its current form does justice neither to the Union’s growing importance nor to the new demands on transatlantic cooperation. I hope that new impetus will be generated in both areas on 22 February when the US President visits Brussels”.

Met deze uitspraken geeft de Duitse bondskanselier een werkelijkheid weer die helaas maar al te waar is. De consultaties in de NAVO hebben zich de laatste jaren in hoofdzaak beperkt tot zaken als de verbetering van de militaire vermogens en de reikwijdte van het bondgenootschappelijke optreden buiten het verdragsgebied. Uiterst belangrijke *politieke* thema’s als de aanpak van het nucleaire proliferatiegevaar in het geval van Iran of de opheffing van het Europese wapenembargo ten opzichte van China bleven buiten het NAVO-overleg. Evenzo is het waar dat de periodieke transatlantische dialoog tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten is ontspoord in nogal inhoudsloze, bureaucratische bijeenkomsten met voorspelbare uitkomsten, die betrekkelijk losstaan van de politieke thema’s die bepalend zijn voor de verstandhouding tussen Europa en Amerika.

Wanneer Schröder geen dingen heeft gezegd die feitelijk onjuist zijn, waarom zijn diens woorden vooral aan Amerikaanse en NAVO-zijde dan zo verkeerd gevallen? In de eerste plaats is hem kwalijk genomen dat hij, anders dan het goede gebruik wil, zijn buitenlandse collega’s niet op de hoogte heeft gesteld van wat hij ging zeggen. Men voelde zich overvallen. Ten tweede is hem de ongelukkige timing van zijn uitspraken verweten, net nadat minister Rice tijdens haar Europese reis had geprobeerd de Atlantische sfeer te zuiveren van bittere

Europese gevoelens over de Amerikaanse Irak-politiek en vlak voor het komende bezoek van president Bush, dat eveneens in het teken staat van een Amerikaanse charme-offensief. In de derde plaats heeft de bondskanselier, mede gezien zijn voorstel een commissie van onafhankelijke deskundigen te vragen met oplossingen te komen, de indruk gewekt de NAVO als zodanig ter discussie te willen stellen.

Wat dient er te gebeuren? Voor zover Schröder mocht denken aan een alternatief voor het bestaande consultatiemechanisme in de NAVO, dan dient hiertegen stelling te worden genomen. Dit zou immers neerkomen op het spannen van het spreekwoordelijke paard achter de wagen. Met het bondgenootschappelijke consultatiemechanisme is op zichzelf niets aan de hand, behalve dat er geen goed gebruik van is gemaakt. Het wordt onvoldoende serieus genomen en – zoals gezegd – de agenda is versmald tot *militair*-strategische onderwerpen. In dit verband dient te worden gewezen op het belang van Art. 4 van het Noord-Atlantische Verdrag, dat alle ruimte biedt voor de bespreking van *politiek*-strategische kwesties.

Tegelijk bestaan steekhoudende argumenten de dialoog tussen de VS en de EU te verbreden en effectiever te maken. Het primaire doel van deze dialoog zou moeten zijn het ontwerpen van een gezamenlijke “grand strategy”, waarin de Europese “soft-power”-instrumenten en de Amerikaanse “hard-power”-middelen zou goed mogelijk op elkaar worden afgestemd. Hiertoe moet allereerst de relatie tussen de Noord-Atlantische Raad en het Politiek en Veiligheids Comité van de EU worden versterkt. Voor kwesties die om juridische en andere redenen niet in de NAVO aan de orde kunnen worden gesteld (handelspolitiek, mensenrechten, enz.) zou een permanent forum van overleg moeten worden geschapen, dat het mogelijk maakt eventuele transatlantische geschillen zo snel mogelijk uit de weg te ruimen. De invoering van een Europees minister van buitenlandse zaken, zoals voorzien in de Europese Grondwet, zou aan Europese kant dit overleg kunnen vergemakkelijken.

A. van Staden
(Directeur Instituut Clingendael)